

Saskia Pronk-Tiethoff

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
Republike Austrije 16, HR-10000 Zagreb
spronk@ihjj.hr

SEMANTIČKA POLJA GERMANSKIH POSUĐENICA U PRASLAVENSKOME¹

U ovom članku razmatraju se dokazi koje posuđenice nude za vrste kontakata između Praslavena i njihovih germanskih susjeda, Gota i različitih zapadnogermanskih naroda. Germanske posuđenice u praslavenskome uglavnom pripadaju određenom skupu semantičkih polja. Posuđene riječi mogu se podijeliti u nekoliko semantičkih polja: vlast i vojska, tehnička terminologija, novac i trgovinska razmjena, mjesta za pohranu (bačve, kutije itd.), kršćanska terminologija i imanje. Tehničke riječi i kršćanske riječi vjerojatno su zapadnogermanskoga podrijetla, dok sve ostale semantičke kategorije sadrže i gotske i zapadnogermanske posuđenice.

1. Uvod

U ranom razdoblju svoga širenja iz pradomovine, Slaveni su bili u dodiru s različitim germanskim plemenima. Zbog tih kontakata Praslaveni su upoznali nove pojmove i preuzeli nepoznate predmete. Preuzimajući predmete od Germana, Praslaveni su često posuđivali i njihove germanske nazive, što je rezultiralo desetcima germanskih posuđenica u praslavenskom. Proučavanje posuđenica u praslavenskome daje nam, dakle, bolji uvid i u praslavenski društveni život.

Praslaveni su prvi put došli u dodir s germanskim narodima u prvim stoljećima poslije Krista kada su se selili iz svoje pradomovine. Pradomovina je vje-

¹ Ovi materijali temelje se na radu koji je sufinancirala *Nacionalna zaklada za znanost, visoko školstvo i tehnološki razvoj Republike Hrvatske*. Mišljenja, nalazi i zaključci ili preporuke navedene u ovom materijalu označavaju mišljenje autora i ne reflektiraju nužno stajališta *NZZ-a*.

rojatno bila smještena na području jugoistočno od močvara Pripet, koje se nalaze sjeveroistočno od Karpata (u blizini granice današnjih republika Ukrajine i Bjelorusije). Pretpostavlja se da su Praslaveni bili u jezičnom kontaktu s Gotima na području sjeverno od Crnog mora (od kraja 3. stoljeća do 5. stoljeća) te s jednim ili više zapadnogermanskih plemena u srednjoj Europi (usp. Kiparsky 1934.).

Germani su prije toga već dugo bili pod utjecajem Rimskoga Carstva i sami su preuzeli mnoge predmete od Rimljana. Glavni kontakt između Rima i germanskih naroda dogodio se u 3. i 4. stoljeću. Oko 400 posuđenica posuđeno je iz latinskog jezika (uglavnom iz vulgarnoga latinskog) u germanske dijalekte. Posuđivanje tih riječi može se datirati prije anglosaksonske migracije u Veliku Britaniju u 5. i 6. stoljeću (Wild 1976: 60). Latinske posuđenice u germanskom obuhvaćaju nazive za tehničke uređaje, prehrambene proizvode te trgovačku (npr. tržište, mjere za težinu i kovanice) i vinogradarsku terminologiju. Posuđenice pokazuju da su germanski narodi preuzeli neke proizvode i vještine, kao npr. staklo, keramiku, metalne bačve i korištenje novca, od Rimljana. Rimljani su, s druge strane, preuzeli znatno manje predmeta od germanskih naroda. Jedna od germanskih posuđenica u latinskom je riječ *glaesum* ‘jantar’ (Wild 1976.), koja se moguće i nalazi kao germanska posuđenica **glazь* ‘kuglica’ u praslavenskoj. To bi pokazalo da se jantantom trgovalo i u slavenskim zemljama.²

U svojim međusobnim dodirima Slaveni su preuzeli mnoge predmete i pripadajuće riječi od germanskih naroda, dok su Germani preuzeli vrlo malo riječi od Slavena. Prema Birnbaumu nije moguće dokazati i čak nije uopće vjerojatno da su Germani posuđivali iz praslavenskog (1984: 9). Holzer također smatra postojanje praslavenskih posuđenica u germanskim jezicima kontroverznim (1990: 61). Kiparsky navodi pet mogućih praslavenskih posuđenica u germanskoj (1934: 96–101). Za većinu tih riječi razlog je za posuđivanje jasan: psl. **drop-* ‘velika droplja’ (njem. *Trappe*) je ptica koja se pretežno nalazi u pretpostavljenoj pradomovini Slavena; **kьrzьno* ‘krzno’ (njem. *Kürsch*) i **sorka* ‘košulja’ ili ‘torba za krzna’ (staronordijski *serkr*) posuđene su u vezi s trgovinom krznom, kojim su se bavili Slaveni; **pьlxь* ‘puh’ (njem. *Bilche*) vjerojatno je također posuđena zbog trgovanja krznom. Veliki šumski miš se lovio za krzno, meso i mast. U Sloveniji se lov na puhove još uvijek prakticira (Peršič 1998.). Semantička motivacija za posuđivanje **plęsati* ‘plesati’ (got. *plinsjan* ‘plesati’) manje je jasna, ali ta riječ može biti i praslavenska posuđenica u germanskoj. Činjenica da su Germani manje riječi preuzeli od Slavena nego obrnuto može se objasniti time što je razina tehničkog i društvenog razvoja german-

² Etimologija riječi **glazь* međutim nije potpuno jasna, vidi bilješku 6.

skih naroda bila viša nego slavenskih (usp. npr. Uhlenbeck 1893: 481). To je, između ostaloga, rezultat dugogodišnjeg utjecaja Rimskog Carstva na germanska plemena, o čemu Wild piše da »the vocabulary of an advanced [Roman] society made an impact on the languages of less advanced [Germanic] peoples.« (1976: 57).³ Predmeti koje su Germani preuzeli od Rimljana mahom su bili nepoznati i Slavenima pa nije neobično da riječi za te predmete nalazimo među germanskim posuđenicama u praslavenskome.

2. Semantičko razvrstavanje posuđenica

U nekoliko radova germanske su posuđenice u praslavenskome podijeljene u semantičke kategorije. Prema meni dostupnim podacima, prvu semantičku klasifikaciju germanskih posuđenica u praslavenskome napravio je Kluge. On razlikuje pet semantičkih polja: 1. državno-ratnička terminologija; 2. izrazi za trgovački promet; 3. riječi za zemljoradnju, stočarstvo, polje i šumu, kuću i dvorište; 4. riječi za umjetnost i obrt; 5. crkveni i vjerski termini (1913: 41–42).

Green se, u svojoj knjizi *Language and History in the Early Germanic World*, bavi gotskim posuđenicama u praslavenskom i razvrstava ih u pet kategorija iz kulturnoga gledišta: 1. trgovina; 2. politička vlast; 3. zemljoradnja; 4. ratovanje; 5. umještosti (1998: 173). Green samo uzima u obzir odnose između Slavena i Gota, a ne odnose Zapadnogermana sa Slavenima.

Prema Matasoviću glavne su semantičke kategorije koje pokrivaju germanske posuđenice u praslavenskome »ona [polja] koja sadrže riječi koje se često posuđuju«: 1. graditeljstvo; 2. konfiguracija zemljišta; 3. termini iz socijalne sfere; 4. nazivi za životinje i stoku (2008: 51).

Najrazrađeniju je klasifikaciju napravio Stender-Petersen, koji raspravlja o germanskim posuđenicama u praslavenskome iz kulturnog i povijesnog gledišta u svojoj knjizi *Slavisch-germanische Lehnwortkunde* (1927.). On uočava dva sloja germanskih posuđenica u praslavenskome: a) stariji sloj posuđenica, koji datira u posljednja stoljeća prije Krista, a sastoji se od posuđenica iz pragermanskog jezika; b) mlađi sloj posuđenica, koji se sastoji od gotskih riječi, a datira ga u razdoblje između 213. godine (kada su Goti došli u Daciju) i 376. godine (kada je bio prvi prodor Huna u Europu) (1927: 171).

Stender-Petersen je razvrstao posuđenice u veliki broj semantičkih kategorija. Starije su posuđenice prema njemu proistekle iz pragermanskoga i pokrivaju mnoga semantička polja: nazive za 1. narode, 2. vladare i vlast, 3. oružje,

³ »vokabular naprednoga društva utjecao je na jezike manje naprednih naroda«

4. građevinarstvo, 5. gospodarstvo, 6. oznake za geografska područja, 7. alate i mjesta za pohranu, 8. hranu, kao i 9. ekonomsku terminologiju, izraze za 10. društvene obveze te 11. umjetnost i obrt. Gotske posuđenice pokrivaju prema Stender-Petersenu sljedeća polja: 12. regionalne nazive (npr. za Rimljane i cara), 13. faunu i floru, 14. novac i trgovinsku razmjenu, 15. oznake za luksuzne robe, 16. kršćansku terminologiju i 17. pisanje (1927: IX–X).

U nekoliko aspekata moja je interpretacija korpusa drukčija od interpretacije Stender-Petersena. Stender-Petersen pretpostavlja da se najranije posuđenice iz germanskoga u slavenski datiraju u pragermansko vrijeme. On datira najraniji dodir »vielleicht schon einige Jahrhunderte vor unsrer Zeitrechnung, spätestens aber um Chr. Geb.« (1927: 178).⁴ Kiparsky se slaže s tim gledištem (1934: 168 f.). To je datiranje prvoga dodira slavenskih i germanskih plemena vjerojatno prerano. U svojoj pradomovini, Praslaveni nisu došli u dodir s govornicima germanskih jezika. Nema dokaza da je teritorij na kojem su živjeli Germani (a time i Pragermani) na početku kršćanske ere dosegno sjeveroistočni dio Karpata.⁵

Prvi dodiri slavenskih i germanskih plemena vjerojatno su tek započeli krajem 3. stoljeća, kada je započela migracija Praslavena iz svoje pradomovine prema jugu i zapadu. Kortlandt pretpostavlja da je do prvog dodira Slavena i Gota došlo u vrijeme kada su Goti već stigli na područje Crnoga mora, jer on ne vidi nikakvih dokaza o migracijama Gota preko slavenske pradomovine (2002: 2). To znači da gotske posuđenice pripadaju starijim a ne – kako misli Stender-Petersen – mlađim posuđenicama u praslavenskome. Dodiri s Gotima prestali su u 5. stoljeću, kada su Goti izgubili svoju dominaciju na području Crnoga mora pa je zato malo vjerojatno da su Slaveni posuđivali iz gotskoga nakon 5. stoljeća.

Prve su posuđenice iz zapadnogermanskih jezika ušle u praslavenski kada su se Slaveni preselili na zapad, ali dodiri s govornicima zapadnogermanskih jezika ostali su do samoga kraja praslavenskoga doba (pa i kasnije). Najstariji su zabilježeni zapadnogermanski jezici starovisokonjemački jezik i starsaksonski jezik, ali najraniji su dokumenti na tim jezicima iz sredine 8. stoljeća. Početak kontakta Slavena s govornicima zapadnogermanskih jezika možemo datirati u vrijeme prije prvih pisanih spomenika zapadnogermanskih jezika. Zbog toga nije jasno koji je jezik ili jezici izvor zapadnogermanskih posuđenica u praslavenskome. Posuđenice iz zapadnogermanskih jezika mogle su ući u praslavenski

⁴ »možda i stotine godina prije naše ere, ali najkasnije oko rođenja Kristova«

⁵ Germanska se pradomovina povezuje s arheološkom Jastorfskom kulturom, koja obuhvaća južnu Švedsku, Dansku, Schleswig-Holstein, Mecklenburg i susjedno područje (Mallory; Adams 1997: 218–219; 321).

venski do početka 9. stoljeća. Andersen pripisuje dodir između govornika praslavenskog i zapadnogermanskih jezika, koji je prema njemu uglavnom dodir s govornicima visokonjemačkog jezika, širenju kršćanstva prema istoku i kasniju ekspanziju Franačke u istom smjeru (2003: 47). U prilog toj teoriji ide i niz germanskih posuđenica s kršćanskom vjerskom tematikom u praslavenskome.

Germanske posuđenice pripadaju nizu semantičkih kategorija. Stender-Petersen germanske posuđenice u praslavenskome prema podrijetlu dijeli na pragermanske i gotske. Sa semantičkog stajališta razlikuje sedamnaest kategorija. Mislim da možemo razlikovati manji broj jasnih semantičkih kategorija posuđenica zapadnogermanskoga i/ili gotskoga podrijetla. Građu na kojoj se temelji moja analiza prikupio je Kiparsky u svojoj knjizi *Die gemeinlavischen Lehnwörter aus dem Germanischen* (1934.). Obradila sam riječi koje su potvrđene barem u dvije grane slavenskoga. Ako je riječ potvrđena samo u jednoj grani slavenskog (tj. samo u zapadnoslavenskome, istočnoslavenskome ili južnoslavenskome), teško je utvrditi vrijeme posuđivanja i često ostaje nejasno može li se posuđivanje datirati u praslavensko doba. Radi čitljivosti, u ovom članku ne ću dati popis germanskih riječi koje su možda izvor slavenskih riječi. Te se riječi mogu naći u Kiparskome (1934.). Nekoliko riječi iz toga korpusa može međutim proizlaziti iz latinskoga, a ne germanskoga. Matasović smatra da je **vino* posuđenica izravno iz (vulgarnog) latinskoga, a ne gotskoga, kako, na primjer, misli Kiparski (1934: 224 f.). Razlog tome je da je ta riječ srednjega roda u slavenskim jezicima, dok je muškoga roda u germanskim jezicima (Matasović 2007: 109; usp. također 2000: 132). Na temelju rekonstrukcije naglasaka Meillet smatra da su **osъlъ*, **kotъlъ* i **kъbbъlъ* posuđenice iz latinskoga *asellum*, *catellum* odnosno **cupelleum* (1902: 186).⁶

Prema mojim podacima glavne semantičke kategorije posuđenica su:

1. vlast i vojska
2. tehnička terminologija
3. novac i trgovinska razmjena
4. mjesta za pohranu
5. kršćanska terminologija
6. imanje.

⁶ Germansko podrijetlo nekih drugih riječi također je sporno: psl. **tjudъ* može primjerice biti i naslijeđena riječ izvedeno iz praindoevropskog **teut-* ‘narod, pleme’ i psl. **remy* iz **Hreg^{wh}-men-* (za etimologiju **remy* upućujem na članke Tijmena Pronka i Ranka Matasovića u ovom broju *Rasprava Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*). Etimologija riječi **glazъ* nije jasna (usp. npr. Derksen 2008: 163, ESSJa 6 1979: 117–118), ali ima sumnje da je riječ zaista posuđenica iz germanskog.

1. Vlast i vojska

Riječi koje su u praslavenski ušle iz germanskoga uključuju niz riječi u vezi s vojskom i ratovanjem te s upravom i društvenim položajem: vladari: **cēsarь* ‘car’; **korljь* ‘kralj’; **kъnędzь* ‘knez’; bojovnici: **vitędzь* ‘vitez’ i **prьlkь* ‘puk, pješastvo’; vojnička oprema i oružje: **bordь* ‘bradva, sjekira’; **brъnja* ‘oklop’ (hrv. *brnjica*) i **šelmь* ‘kaciga’ (hrv. *šljem*).

2. Tehnička terminologija

U ovu semantičku kategoriju svrstala sam niz riječi koje označuju tehničke inovacije: vrste alata: **pila* ‘pila’ i **stōpa* ‘stupa’; ratarske alate **plugь* ‘plug’, **grędelь* ‘os na plugu’ (hrv. *gredelj* ‘središnji dio pluga’) te kemijske inovacije: **klějь* ‘glina, ljepilo’ (hrv. *klija* ‘gluten’), i **lugь* ‘lužina’ (hrv. *lug*). Druge riječi u ovoj skupini su **petьlja* ‘petlja’, **remь* ‘remen’ i **retędzь* ‘remen, lanac’ (zadnje riječi nema u hrvatskome).

3. Novac i trgovinska razmjena

Između Slavena i germanskih naroda postojala je trgovinska razmjena. To je potvrđeno u mnogim posuđenicama koje se odnose na novac i trgovinu. Praslavenske riječi **pěnedzь* (hrv. *pjenez*) i **skъlędzь* (hrv. *clez* u *Povaljskoj listini* iz 1250. godine), koje označavaju vrste kovanica, pokazuju da su Slaveni došli u dodir s (metalnim) novcem zbog trgovine s germanskim narodima u ranome srednjem vijeku te da se prije toga vjerojatno nisu koristili (metalnim) novcem u trgovinskoj razmjeni. Druge riječi u vezi s trgovinom su, na primjer, **vaga* ‘vaga’ i **kupiti* ‘kupiti’. Riječ za magarca posuđena je u germanskim jezicima iz latinskog zbog trgovanja jer su se Rimljani koristili magarcima kao sredstvom za prijevoz svoje robe i time su uveli životinje u sjevernu Europu (Green 1998: 204). Kasnije, ta je riječ bila posuđena iz germanskog u praslavenski kao **osьlь* ‘magarac’ (hrv. *osao*). Riječi **lixva* ‘lihvarenje’ (hrv. *lihva*) i **myto* ‘porez’ (hrv. *mito*) ukazuju na tržište novca. Nekoliko riječi odnose se na predmete kojima se trgovalo: **lějь* ‘lijek’; **nuta* ‘stoka’ (nema u hrvatskome); **skotь* ‘stoka’; **glazь* ‘kamen; kuglica’ (nema u hrvatskome) i **stьklo* ‘čaša, staklo’.

4. Mjesta za pohranu

Trgovinski odnosi između Slavena i germanskih naroda potvrđeni su i u mnogobrojnim riječima, koje označuju mjesta za pohranu: **bъči* ‘bačva’, **lagь* ‘bačva’ (hrv. *lagva*); **qbor(ьk)ь* ‘vedro, količina žita’ (hrv. *uborak* ‘mjera za žito ili

brašno’); **bljudo* ‘zdjela’ (crnog. *bljudo* ‘patina, zdjela’); **bьdьnja* ‘bačva, kada’ (hrv. *badanj*); **kotьlbь* ‘kotao’; **kьbьlbь* ‘kabao’; **orky*; ‘raka’ i **skrinja* ‘škrinja’. Riječi za bačve, kade, čabre, kutije i sl. često se posuđuju. Većina riječi u ovoj skupini posuđena je iz latinskog u germanski prije ulaska u praslavenski.

5. Kršćanska terminologija

Niz riječi koje se odnose na kršćansku tematiku posuđene su iz germansko-ga: **krьstьbь*/**xrьstьbь* ‘Krist’ i ‘križ’, **krьstiti*/**xrьstiti* ‘krstiti’, **cьrky* ‘crkva’, **popь* ‘pop’, **postь* ‘post’ odnosno **postiti se* ‘postiti’. To pokazuje da je barem dio Slavena bio pokršten prije misije apostola Ćirila i Metoda 863. godine. Riječ **mur(in)ь* ‘crnac’ (nije potvrđena u hrvatskoj) možda je ušla u slavenski krajem procesa pokršćavanja uz legende o Sveta tri kralja, Baltazaru, Melkioru i Gašparu.

6. Imanje

Riječi za označavanje dijelova imanja ili sela su **istьba* ‘(grijana) soba’ (hrv. *izba*), **tyнь*⁷ ‘ograda’, **xlěvь* ‘štala’ (hrv. *hlijev* ‘staja’) i **xyzь* ‘kuća’ (hrv. *hiža* ‘kuća’).

7. Ostale riječi

Ne pripadaju sve posuđenice jednoj od gore navedenih kategorija. Ostale riječi su: **avorь* ‘javor’; **buky*, **bukь* ‘bukva, bukvice’ ili ‘slovo’; **duma* ‘savjet, prosudba’ (srp. *duma*; hrv. *dumati* ‘duboko razmišljati’); **gobьgьbь*/**gobigьbь* ‘bogat(stvo)’; **kusiti* ‘kušati’; **likь* vjerojatno ‘pjevački zbor, kor’ (hrv. *lik*); **lukь* ‘luk, *Allium*’; **lьstь* ‘lukavost’ (hrv. *last*); **ovotьbь* ‘voće’; **tjudьbь* ‘tuđ, stran’; **trьba* ‘truba’; **vino* ‘vino’; **volьxь* ‘Roman’ (hrv. *Vlah*); **xlěbь* ‘kruh’ (hrv. *hljeb*); **xьlmь* ‘hum, brežuljak’; **velьblьdь* ‘deva’ (nema u hrvatskoj).

Semantička polja koja razlikuju Kluge, Green, Matasović i Stender-Petersen u nekoliko se elemenata preklapaju s mojom klasifikacijom. Zajedničko slaganje vidljivo je u postojanju semantičkih kategorija koje se odnose na ratovanje ili politiku te na trgovinu.⁸ S obzirom na materijal, mislim da ipak ne postoje indicije za pretpostavku o posebnoj kategoriji riječi koje se odnose na umjetnost i obrt (Kluge, Stender-Petersen) ili umještosti (Green), niti osnova za seman-

⁷ U hrvatskoj refleksi praslavenskog **tyнь* nije zabilježen, ali se riječ čuva u toponimu *Tinj* (naselje u Zadarskoj županiji, koje se prvi put spominje 1069. godine).

⁸ U Matasovićevu radu pripadaju u kategoriju »termina iz socijalne sfere«.

tičku kategoriju konfiguracije zemljišta (Matasović), oznake za geografska područja (Stender-Petersen) ili polja i šume (Kluge, kao dio 3. kategorije). Razlog zašto su znanstvenici predložili ovu semantičku kategoriju vjerojatno je pretpostavka da je psl. **bergъ* ‘obala’ posuđenica iz germanskog. Ta ideja nije opće-prihvaćena, te je u nju sumnjao npr. Derksen (2008: 37) i odbili su ju Kiparsky (1934: 101) i Vasmer (1964: 153). Jedinstvena riječ u ovom korpusu povezana s konfiguracijom zemljišta je **xъlmъ*. Prema mojim podacima vrlo očitu skupinu riječi formira tehnička terminologija.

3. Podrijetlo riječi u svjetlu semantičkih kategorija

Često je teško utvrditi jesu li posuđenice preuzete iz gotskoga ili iz zapadnogermanskoga. Na temelju fonologije može se utvrditi podrijetlo samo nekoliko riječi: **lēktъ*, **pъlktъ*, **xъlmъ*, **stъklo*, **velъblqđъ*, **osъlvъ*, **lixva*, **kusiti* te **xlъvъ* su iz gotskoga, dok **myto*, **vaga*, **petъlja* i **šelmъ* po svojoj prilici su zapadnogermanskoga podrijetla.

Podrijetlo riječi može se utvrditi ako se uzme u obzir raspored riječi u germanskim jezicima. Ako je posuđenica potvrđena samo u gotskome, ali ne i u zapadnogermanskim jezicima, vjerojatno je gotskoga podrijetla. Ako, s druge strane, riječ nije potvrđena u gotskome, to nije apsolutni dokaz da riječ nije iz gotskoga jer je korpus sačuvanih gotskih tekstova ograničen.

Podrijetlo posuđenica moguće je pretpostaviti na temelju fonologije posuđenica i distribucije odgovarajućih riječi u germanskome. Kad podrijetlo riječi uspoređujemo sa semantičkim kategorijama, dobiva se uvid u vrste odnosa koji su postojali između Slavena i njihovih različitih germanskih susjeda. Dvije semantičke skupine sastoje se samo od riječi koje su vjerojatno zapadnogermanskog podrijetla: skupina tehničkih riječi i skupina riječi s kršćanskom vjerskom tematikom. To može ukazivati na to da su Slaveni preuzeli tehničke stvari od zapadnogermanskih naroda, a ne od Gota. Slaveni su također vjerojatno došli u dodir s kršćanstvom kroz dodire s govornicima zapadnogermanskih jezika. Dok Stender-Petersen smatra da su Slaveni primili kršćanstvo od Gota, koji su prešli na kršćanstvo tijekom 3. stoljeća poslije Krista, posuđenice nam pokazuju kako je vjerojatnije da su došli u dodir s kršćanstvom pod utjecajem Franaکا i drugih zapadnogermanskih skupina, pod čijim su utjecajem Praslaveni bili u zapadnom dijelu svoga teritorija u ranom srednjem vijeku.

Sve ostale semantičke kategorije sadrže gotske kao i zapadnogermanske posuđenice. U skupini riječi koje se odnose na vladare i ratovanje riječ **cēsarъ*, na primjer, vjerojatno je gotskoga podrijetla, dok su **korljъ*, **kъnędъzъ* i **vitędъzъ*

zapadnogermanske posuđenice. Među riječima koje označuju oružje, **šelmъ* i **bordy* vjerojatno su zapadnogermanskoga podrijetla, dok je **prlkb* posuđenica iz gotškoga. Riječ **brъnja* može fonološki i na temelju raspodjele biti gotškoga ili zapadnogermanskoga podrijetla. Riječi koje se odnose na novac i trgovinsku razmjenu te na mjesta za pohranu očito su gotškoga kao i zapadnogermanskoga podrijetla, što ukazuje na to da su Slaveni imali komercijalne poslove sa svim svojim germanskim susjedima.

Podatke o tome kakve su riječi Slaveni posudili iz germanskih jezika možemo koristiti u identifikaciji posuđenica u slavenskom. Kada na temelju fonologije i distribucije nije jasno je li riječ posuđenica, vjerojatnost da je posuđenica se povećava ako se radi, na primjer, o tehničkom izrazu ili vrsti oružja. Primjer za to je praslavenski oblik **mečъ/mъčъ* ‘mač’.⁹ Ta se riječ često smatra posuđenicom iz gotškog **mēkeis* ‘mač’, iako se kratki samoglasnik u slavenskome teško objašnjava iz dugog vokala u germanskom obliku. Međutim, na temelju semantike zbog toga što riječ označava oružje ne bi bilo neočekivano da je riječ posuđenica iz germanskoga.

⁹ Hrvatsko -ǣ- i starocrkvenoslavenski oblik *mъčъ* ukazuju na *jer*, ali starocrkvenoslavenski *mečъ*, ruski *meč* i slovenski *mèč* upućuju na praslavenski oblik **mečъ*.

Literatura:

- ARJ = *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–XXIII. Zagreb: JAZU, 1881.–1976.
- ANDERSEN, HENNING (ur.) 2003. *Language Contacts in Prehistory: Studies in Stratigraphy* (Current Issues in Linguistic Theory 239). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- BIRNBAUM, HENRIK 1984. Zu den ältesten lexikalischen Lehnbeziehungen zwischen Slaven und Germanen. *Festschrift für Gerta Hüttl Folter zum sechzigsten Geburtstag. Wiener Slawistischer Almanach*, 13, 7–19.
- DERKSEN, RICK 2008. *Etymological Dictionary of the Slavic Inherited Lexicon*. Leiden, Boston: Brill.
- ESSJA = TRUBAČEV, OLEG N. (ur.) 1974.–. *Etimologičeskij slovar' slavjanskix jazykov*. Moskva: Nauka.
- GREEN, DENNIS HOWARD 1998. *Language and history in the early Germanic world*. Cambridge: Cambridge University Press.
- HOLZER, GEORG 1990. Germanische Lehnwörter im Urslavischen: Methodologisches zu ihrer Identifizierung, *Croatica – Slavica – Indoeuropaea. Wiener Slavistisches Jahrbuch Ergänzungsband*, 8, 59–67.
- KIPARSKY, VALENTIN 1934. *Die gemeinslavischen Lehnwörter aus dem Germanischen*. Helsinki: Univ. Helsinki.
- KLUGE, FRIEDRICH 1913. *Urgermanisch. Vorgeschichte der altgermanischen Dialekte* (Grundriß der germanischen Philologie II). Strassburg: K. J. Trübner.
- KORTLANDT, FREDERIK H. H. 2002. The origin of the Goths; <http://www.kortlandt.nl>.
- MALLORY, JAMES P.; DOUGLAS Q. ADAMS (ur.) 1997. *Encyclopaedia of Indo-European Culture*. London – Chicago: Fitzroy Dearborn.
- MATASOVIĆ, RANKO 2000. Germanske posuđenice u praslavenskoj: pitanja relativne kronologije. *Filologija*, 34, Zagreb, 129–137.
- MATASOVIĆ, RANKO 2007. On the Accentuation of the Earliest Latin Loanwords in Slavic. *Tones and Theories: Proceedings of the International Workshop on Balto-Slavic Accentology*, eds. M. Kapović, R. Matasović. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 105–120.
- MATASOVIĆ, RANKO 2008. *Poredbenopovijesna gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Matica hrvatska.
- MEILLET, ANTOINE 1902. *Études sur l'étymologie & le vocabulaire du vieux slave*. Paris: Librairie Émile Bouillon.
- PERŠIČ, MAGDA 1998. Dormouse hunting as part of Slovene national identity. *Natura Croatica*, Vol. 7, No. 3, Zagreb, 199–211.

- STENDER-PETERSEN, ADOLF 1927. *Slavisch-germanische Lehnwortkunde*. Göteborg: Elanders boktryckeri aktiebolag.
- UHLENBECK, CHRISTIANUS C. 1893. Die germanischen Wörter im Altslavischen. *Archiv für slavische Philologie*, 15, 481–492.
- VASMER, MAX 1964.–1973. *Etimologičeskij slovar' russkogo jazyka*, reprint (2003.). Moskva: Izdatel'stvo Progress.
- WILD, JOHN P. 1976. Loanwards and Roman Expansion in North-West Europe. *World Archaeology*, Vol. 8, No. 1, 57–64.

The Semantic Distribution of Germanic Loanwords in Proto-Slavic

Abstract

In this article, the author reviews the evidence supplied by loanwords for the nature of contacts between the Proto-Slavs and their Germanic neighbours, i.e. the Goths and various western Germanic peoples. Germanic loanwords in Proto-Slavic can be divided into a limited number of semantic fields: power and warfare, technological terminology, money and trade, words for containers (boxes, cases etc.), Christian terminology and words regarding land holdings. Technological and Christian loanwords are probably of western Germanic origin, while the other semantic categories appear to contain Gothic as well as western Germanic loanwords.

Ključne riječi: praslavenski jezik, germanski jezici, semantika, posuđenice
Key words: Proto-Slavic, Germanic languages, semantics, loanwords

